

FÁYNNÉ DR. DOMBI ALICE

főiskolai tanár

SZTE JGYPK

Szeged

Egy csángó–magyar olvasókönyv margójára

Csicsó Antal: Buchet-Bokréta

„A szó ékszer békés, kékes, anyanyelvem édes, ékes”

2006-ban Buchet-Bokréta címmel csángó-magyar olvasókönyv jelent meg. Mint tudjuk, a csángó nyelv is a magyar nyelv egyik változata, amely még régebbi nyelvválapotot tükröz. A könyv szerzője Csicsó Antal, aki maga is moldvai csángó, így hát pontos ismeretekkel rendelkezik e népcsoport életéről, kultúrájáról, szokásairól. Ezt az alapos ismeretet használta fel könyvének megírása, megszerkesztése, didaktikai felépítése során.

Leírása szerint Moldvában 35-40 faluban beszélnek magyarul, majdnem 100000 ember. A magyar nyelv azonban generációról generációra pusztul, az északi és déli csángóknál pl. már csak a 20-30 év felettiek használják a magyar nyelvet. A nyelvi tudás jobban megmaradt a falvakban, a csángó-magyar dialektus azonban szinte teljesen eltűnt a városokban élő emberek nyelvi kultúrájából. De fontos azt is megjegyezni, hogy a „székely csángó”-nak mondott magyaroknál mindenki beszél magyarul.

Területi elszigeteltségük, a települések egymástól való földrajzi távolsága, az asszimiláció eredményeképpen a csángó magyarok többféle nyelvi szinten vannak: a sajátos szókincset használó magyarul beszélő népcsoportoktól, a magyarságtudatot őrző, de magyarul beszélni nem tudó csángókig. Ezen kívül szókincsük is különböző. Csicsó Antal egy korábbi munkájában azt írja, hogy „A tartozás egy nemzethez nem eredet, történelem, politika vagy nyelv kérdése, hanem elsősorban vállalás kérdése.” Akiben megvan ez a tudat és törekvés, azt meg lehet célozni olvasókönyvekkel és olvasni szánt könyvekkel.

A teljes asszimilációtól való megmenekülés egyik eszköze a magyar nyelv megtanulásának elősegítése, a még meglévő nyelvi tudáskincs megőrzése, a nyelvtudás hasznosságának bizonyítása. Erre tesz kísérletet Csicsó Antal, amikor olyan ábécés- és olvasókönyvet készít, amely azokat a gyerekeket és fiatalokat célozza meg, akik román környezetben élnek, román iskolába járnak. Abból a tudásból indul tehát ki, amelyet a gyerekek nyelvi környezetükben megszereztek, s úgy ír, hogy életkortól függetlenül minden magyarul tanulni akaró gyerek, fiatal olvashassa a könyvet.

A Buchet-Bokréta alternatív tankönyv előzménye és alapja a szintén Csicsó Antal által írt és Kolozsvárott 1995-ben kiadott „Apró ábécé” című könyv, amely 8-9 éves csángó gyerekek számára készült azzal a céllal, hogy a magyar nyelvű olvasási és írási készségeket elsajátítsák, a nyelvtani, helyesírási szabályokat megtanulják, fejlődjön a szókincsük.

A Bokréta ennél szélesebb körű célkitűzést fogalmaz meg. A román környezetben, román iskolába járó csángó gyerekek és fiatalok románul megszerzett ismereteire építve kísérli meg a könyv a magyar nyelvű frás-olvasás elsajátíttatását. Az alcímében „Moldvai magyar könyv”-nek nevezett kiadvány a moldvai magyar közösségeknek készült. A szerző a műfajt

családi olvasókönyvként határozza meg, amelyet a moldvai csángómagyar gyermekeknek és fiataloknak ajánl. Sajátos helyzetről van tehát szó: ábécés- és olvasókönyvet forgat a 6 év körüli kisgyerek, és ugyanabból ismeri meg a magyar nyelv rejtelmait a serdülő, vagy akár a fiatal felnőtt. A könyv külön érdeme, hogy több csángó dialektust megszólaltat, így éri el a szerző, hogy minden csángómagyar magáénak érezhesse a művet.

A 408 oldalas könyv első része a magyar ábécével ismerteti meg csángó olvasóit, némi hangtani ismeretet is nyújtva. Az itt olvasható szövegek életközeliak, és csángó szavakat is tartalmaznak. A prózai szövegek főhősei egy székely fiú, Tibor és csángó barátja, Péter. Az ő kalandjaik megismerése során kerül kapcsolatba a magyar nyelvvel az olvasó. Egy-egy leckéhez írásbeli feladatok kapcsolódnak, és ezek jól szolgálják az írás-olvasás együttes tanulását. A prózai szemelvények román nyelven is olvashatók. Ez segíti a megértést. Minden leckéhez versek is kapcsolódnak, magyar és csángó szerzők tollából. Tartalmukat, műfajukat tekintve: népdalok, vallásos énekek, szerelmes dalok, balladák, kiszámoló, nyelvtörők egyaránt szerepelnek a válogatásban. Ezek magyar irodalmi nyelven vagy csángó nyelven szólnak meg.

A prózai alkotások között mesék, mondák, történetek változtatják egymást, hangulatukat tekintve a vidám, szívet melengető történetektől a szomorú, megríktató meséig terjed a skála. A nagypapa meséje pl. a Csángurokról a csángók őseiről és a magyar Árpád-házi királyokról különösen érdekes, néprajzi elemeket is tartalmaz. Erősíti azt a kapcsolatot, amely az anyaországban élő magyarok és csángóföldi rokonaik között van.

A leckék rajzos illusztrációi is segítik a szavak megjegyzését és beépülését az aktív szókincsbe. A leckék után található szótári részben az egyes szavak román megfelelője olvasható. Máskor a csángó szó magyar irodalmi alakja szerepel: nehéz – nehéz.

Nézzünk meg egy rövid részletet, szóljon hozzánk Duma István András megszólaltatásában a csodálatos csángó nyelv, a maga sajátos szókincsével, ízes, számunkra már ismeretlen hangzásvilágával.

Kicsik

(eredeti csángó fogalmazás)

Hejtok hezzám kicsikék

Életünkben viricskék

Hallgassatok meséket

Száz ezeri emléket.

Kicsik

(magyar irodalmi nyelven)

Gyertek hozzám kisdedek

Életünk hajtásai

Hallgassatok meséket

Százezer emléket.

A könyv második része – amelynek keretét egy magyarországi család mindennapjai adnak – a „Nyelvtan és mai magyar nyelv” címet viseli, és tartalmában meg is felel e címnek. Gyermekekhez szóló néhány soros bevezető szöveggel indít a szerző, és buzdítja a gyerekeket az önálló tanulásra. Ekkorra már minden betűt ismernek, így hát írhatnak, fogalmazhatnak, olvashatnak önállóan is. Majd a soron következő feladatra hívja fel figyelmüket: a nyelvtani szabályok megismerésére, a helyes beszédre. Ez különösen akkor válik hangsúlyozottan hasznossá, ha mindennapjaikban is használják, vagy ha Magyarországra látogatnak – ami az Európai Unión belül most könnyebbé vált –, és esetleg itt akarnak dolgozni. Ezért jelenik meg ebben a részben magyarországi szituációk sora mind az olvasmányokban, mind az ismertetőkben.

A könyv harmadik része az „Olvasmányok” címet viseli. Megtalálhatók benne magyar népmesék, műmesék, magyar versek, csángó népmesék Moldvából és Gyimesből. „Moldvai csángómagyar népdalok, balladák, imádságok”. Valamennyi mű segíti az anyanyelv minél alaposabb elsajátítását, a szókincs gyarapítását, a választékos nyelvhasználat kialakulását.

A könyv negyedik fejezete „Csángómagyar ismeretek”-et tár elénk. Kitér a csángó szó eredetére is. A moldvai csángókról szóló rész „legszívenütöbb” mondata: „...Moldvában a

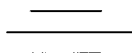
magyar nyelv iskolai tanítása nehézségekbe ütközik... „Ezért is ajánlja az író nagy szeretettel az olvasók (nemcsak gyerekek) figyelmébe művét, amellyel meg lehet tanulni nyelvészetünket. Külön érdeme a fejezetnek a csángó témakör bibliográfiája, amelyet kutatók és köznapis emberek is haszonnal forgathatnak.

Rövid áttekintéssel tárgyalja a szerző a csángómagyarok és a magyarok történelmét is a külföldi és a magyar források tükrében.

A könyvben lévő összes szó betűrendes szótára zárja az igen értékes művet. Hasznos lett volna, ha a tartalomjegyzékben is megjelenne a magyar nyelvű fejezetcímek, a könnyebb tájékozódás szempontjából természetesen ez is a megerősítést szolgálja.

Örömmel üdvözölhetjük Csicsó Antal olvasókönyvét, amely motivációs megalapozottságával, kerettörténetével, módszertani sokszínűségével, gazdag, interdiszciplináris műveltséganyagával ékes példája egy a honfitársaiért tenni akaró ember céltudatos tevékenységének.

A könyv a Gonda Könyvkiadó gondozásában jelent meg ízléses, szép kiadványként Egerben 2006-ban.

DR. NAGY ANDOR
főiskolai magántanár
Eszterházy Károly Főiskola
Eger

Áldás vagy átok?

Dr. Ranschburg Jenő: Élet dolgai

Gyermekek a képernyő előtt címmel jelent meg 2006-ban a Saxum Kiadó gondozásában dr. Ranschburg Jenő pszichológus professzor legújabb könyve, ami minden bizonnyal nagy érdeklődésre tarthat számot.

Maga a szerző a médiumok közismert szereplője, a hajdan volt Családi Kör, majd számos pedagógiai, andragógiai műsor főszereplője, akinek minden mondata figyelmet érdemel.

Jómagam a címben feltett kérdést az 50-es években vetettem fel először magamnak, amikor a médiapedagógiával megismerkedhettem elsősorban az amerikai szakirodalom alapján. A technikai csodának számító televízió, amelyre rácsodálkoztunk, úgy tűnt, hogy nagy ajándéka az emberiségnek. Rá kellett azonban döbbsen arra is, hogy nem csupán áldásos, de problémákat okozó hatásai is lehetnek a televíziónak épp úgy, mint valamennyi médiumnak. Korábban a filmmel kapcsolatban vontunk le konzekvenciát, hogy Janus-arcú, részben áldás, részben átok!

Ranschburg Jenő professzorral teljes egyetértésben éltem, oktattam a médiapedagógiát, és oktatom ma is abban a tudatban, hogy mindkét arculatot be kell mutatni az objektivitás érdekében. Nagyon kíváncsi voltam professzor kolléga legutóbbi könyvére annál is inkább, mert mondanivalója egybeesett az általam írt médiapedagógiai, ill. médiaandragógiai könyveimmel, tanulmányaimmal.